

Metsähallituksen luontopalvelut Vuosikertomus 2008

Kansallispuistot, luonnonpuistot, erämaa-alueet, valtion retkeilyalueet sekä yleiset vesialueet, jotka olivat Metsähallituksen hallinnassa 31.12.2008.

- Tietoa alueiden hoidosta: www.metsa.fi/luonnonsuojelu.
- Tietoa alueista ja niiden palveluista: www.luontoon.fi, www.retkikartta.fi.

Metsähallituksen luontopalvelut

Prosessien ohjausyksiköt

PL 94, 01301 Vantaa
puh. 0205 64 100

Lapin luontopalvelut

PL 8016 (Koskikatu 44-46)
96101 Rovaniemi
puh. 0205 64 100

Pohjanmaan luontopalvelut

Torangintaival 2
93600 Kuusamo
puh. 0205 64 100

Etelä-Suomen luontopalvelut

PL 94 (Vernissakatu 4)
01301 Vantaa
puh. 0205 64 100

Metsähallituksen luontopalvelut suojelee ja hoitaa arvokkainta suomalaista luontoa – kansallisaarteitamme. Turvaamme luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja tuotamme erä- ja retkeilypalveluja. Vastuullamme ovat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut valtion suojelualueet sekä pohjoiset erämaat.

Toimintamme pohjana on valtion maiden ja vesien kokonaisuhoito. Alueiden hoito ja käytön ohjaus perustuvat yhtenäiseen asiantuntemukseen. Luontopalvelut on panostanut toimintansa kehittämiseen valtakunnallisena kokonaisuutena niin, että omistajan eli valtion tahto on siirtynyt kustannustehokkaasti ja tuloksellisesti johdosta ja ohjauksesta operatiiviselle tasolle.

Olemme matkailuyrittäjien kumppani ja tarjoamme aidon luonnon kosketuksen niin suomalaisille kuin ulkomaisille matkailijoille.

HARMAAPÄÄTIKKÄ. KUVA: JARI KOSTET

Rikkautta luonnossa ja luonnosta

– Metsähallituksen missio

PROSSIT

LUONTOPALVELUJOHTAJA Rauno Väisänen

OHJAUSYKSIKÖT

HALLINTO

Apulaisjohtaja
Marja-Liisa Hintsanen

KEHITTÄMINEN

Kehitysjohtaja
Matti Määttä

ALUEIDEN HALLINTA

Päällikkö
Markku Vickholm

ERÄASIAT

Erätalouspäällikkö
Olavi Joensuu

LUONNON SUOJELU

Päällikkö
Aimo Saano

LUONNON VIRKISTYSKÄYTTÖ

Päällikkö
Anneli Leivo

ETELÄ-SUOMEN LUONTOPALVELUT

Aluejohtaja
Stig Johansson

Aluepäällikkö
Seppo Manninen

Aluepäällikkö
Jarmo Väisänen

Aluepäällikkö
Aulikki Alanen

Aluepäällikkö
Erkki Virolainen

Puistoalueet
Puistonjohtajat

POHJANMAAN LUONTOPALVELUT

Aluejohtaja
Arto Ahokumpu

Aluepäällikkö
Jouni Aarnio

Aluepäällikkö
Reijo Hirvonen

Aluepäällikkö
Matti Hovi

Aluepäällikkö
Samuli Sillman

Puistoalueet
Puistonjohtajat

LAPIN LUONTOPALVELUT

Aluejohtaja
Jyrki Tolonen

Aluepäällikkö
Pirjo Seurujärvi

Aluepäällikkö
Pirjo Ilvesviita

Aluepäällikkö
Yrjö Norokorpi

Aluepäällikkö
Sakari Kokkonen

Puistoalueet
Puistonjohtajat

Sisällys

Kokonaisvaltainen näkemys on paikallisen yhteistyön perusta	1
Luontopalvelujen tuottavuus parani	3
Aktiivinen suojelutyö on uhanalaisten lajien ja luontotyyppien elinehto	4
Luonto luo hyvinvointia vapaa-aikaan ja talouteen	7
Huolehdimme eränkävynnin kestävydestä	9
Hoito- ja käyttösuunnitelmat sovittavat monta tavoitetta yhteen	10
Luontopalveluihin luotetaan yhteistyöhankkeiden vetäjänä	11
Rikkautta luonnossa ja luonnosta vuonna 2009	12

TOIMITUS: PÄIVI ROSQVIST, TIINA GRAHN
TAITTO: MARIANNE KATAINEN
ETUKANSI: TUTKIMUSTOIMINTA JATKUU SUOJELUALUEILLA, JOTKA SIIRTYIVÄT VUODEN 2008 ALUSSA METSÄNTUTKIMUSLAITOKSELTA METSÄHALLITUKSELLE. LUONTOPALVELUT KARTOITTI SAANATUNTURIN LUONNONSUOJELUALUEEN MUINAISJÄÄNNÖKSIÄ JA UHANALAISTA PUTKILOKASVILLISUUTTA. KUVA: JARI KOSTET
TAKAKANSI: HUUHKAJAN POIKANEN SIPOONKORVEN SUOJELUALUEELLA. KUVA: ANTTI BELOW

METSÄHALLITUS, LUONTOPALVELUT 2009
PL 94 (VERNISSAKATU 4), 01301 VANTAA
PUHELIN 0205 64 100
WWW.METSA.FI
WWW.LUONTOON.FI
WWW.RETKIKARTTA.FI

ERWEKO PAINOTUOTE OY, HELSINKI 2009
PAINOS 2 500 KPL
ISBN 978-952-446-671-4 (NID.)
ISBN 978-952-446-711-7 (PDF)

Painotuote
441 032

Kokonaisvaltainen näkemys on paikallisen yhteistyön perusta

Metsähallituksen luontopalvelut hoitaa kansallis- ja luonnonsuojelualueita, erämaa-alueita sekä valtion retkeilyalueita luonnonarvojen säilyttämiseksi ja luonnossa liikkujien palvelemiseksi. Hoidossamme ovat myös valtion omistuksessa olevat Itämeren ja järvien yleiset vesialueet. Luontopalvelut työllistää ja luo mahdollisuuksia luontomatkailulle ja tutkimukselle sekä edistää Metsähallituksen talousmetsien kestävää käyttöä. Toiminnan tavoitteista päättää vuosittain eduskunta ja niitä täsmentävät luonnonsuojelutehtäviä ohjaava ympäristöministeriö sekä retkeily- ja eräasioita ohjaava maa- ja metsätalousministeriö.

Metsähallitus uudisti strategiansa vuonna 2008. Sen perustana on valtion maa- ja vesialueiden vastuullinen ja tuloksellinen kokonaishallinta.

Metsähallituksen luontopalvelut hoitaa Suomen arvokkainta luontoa ylläpitäen sen monimuotoisuutta ja luonnontilaisuutta. Kehittyvä ja alansa parhaiden asiantuntijoiden yhtenä kokonaisuutena hoitama valtakunnallinen suojelualuejärjestelmä luo perustan lajien ja luontotyyppien suojelulle sekä merkittävän kulttuuriperinnön säilymiselle. Valtiontalouden tarkastusviraston vuonna 2008 julkaisemassa raportissa luontopalvelujen on todettu hoitavan suojelualueita tehokkaasti ja tuloksellisesti.

Luontopalvelujen työ suojelualueilla on tärkeää myös ilmastomuutoksen kielteisten ekologisten vaikutusten minimoimiseksi. Uhat ovat vakavia. Häviävätkö tunturikasvit tai saimaannorppa? Entä mitä tapahtuu riista- ja kalakannoille? Säilyykö edes riekko? Lajikohtaisten suojelutoimien, soiden ja metsien ennallistamisen, perinneympäristöjen hoidon, kalavesien kunnostuksen ja riistan elinympäristöjen aktiivisen hoidon merkitys korostuu. Luonnonsuojelualueet ovat lisäksi mittava hiilen varasto.

Luontopalvelut on myös vahvasti maakunnallinen toimija. Olemme monilla alueilla matkailun edellytysten luoja, joka toimii paikallisesti yritysten, kuntien ja muiden kumppaneiden kanssa vahvistaen alue- ja kansantaloutta. Yhdessä olemme vaalineet suomalaisten luontosuhdetta ja edistäneet kansanterveyttä luontoon ja eränkäyntiin liittyvien hyvinvointipalvelujen avulla. Ulkomaisille matkailijoille kansallisuistot ovat elämyksellisinä luonnonnähtävyyksinä keskeinen osa Suomi-kuvaa. Kansallisuistoissa he kokevat aidon luonnon kosketuksen!

Kokonaisuudessaan luontopalvelut saavutti hyvin sille asetetut vuoden 2008 tulostavoitteet. Kolin kansallisuiston siir-

to Metsäntutkimuslaitokselta luontopalvelujen hoitoon vuoden alussa sujui hyvin. Kansainvälisestikin luontopalvelujen vuosi oli vilkas ja toi runsaasti tunnustusta Suomelle. Toimintamme laajeni kosteikkojen suojeluun liittyvillä Ramsarin sopimuksen tehtävillä.

Vuonna 2008 päätimme myös tehostaa viestintäämme, sillä vuorovaikutus koti- ja ulkomaisten kumppanien sekä retkeilijöiden, kalastajien, metsästäjien ja muiden asiakkaiden kanssa on meille arvokasta. Vahvistimme eräasioiden hoitoa lohkokalla, joka tarkastelee asioita yhteiskunnallisten odotusten näkökulmasta. Yhteistyösopimustemme piiriin tulivat Joensuun yliopisto, Saamelaismuseosäätiö ja Matkailun edistämiskeskus.

Kaiken kaikkiaan vuosi 2008 osoitti selvästi, että luontopalvelujen vahva asema perustuu kansainvälisesti tunnettuun asiantuntijuuteen, yhtenäisiin tuloksellisiin toimintatapoihin sekä paikallisesti hoidettuun, koko maan kattavaan ja eri tavoitteita palvelevaan alueverkostoon.

KEIJO KALLUNKI

Rauno Väisänen
Luontopalvelujohtaja, Metsähallitus

Syötteen kansallispuiston vanhat metsät Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin rajalla ovat Suomen metsäluontoa aidoimmillaan. Kansallispuisto on sitoutunut Euroopan suojelualueiden EUROPARCin ohjelmaan, jonka tavoitteena on kestävä matkailun kehittäminen. JORMA LUHTA

Luontopalvelujen tuottavuus parani

Metsähallitus on valtion liikelaitos, joka tuottaa luonnonvaralan palveluja. Toiminta perustuu valtion maa- ja vesialueiden asiantuntevaan ja yhteistyöhakaiseen käyttöön. Metsähallituksen tehtävät jakautuvat liiketalouteen ja luontopalvelujen tulosalueen hoitamiin julkisiin palveluihin, joita ovat luonnon-suojelu ja kansalaisille tuotettavat retkeilypalvelut sekä metsästyksen, kalastuksen, maastoliikenteeseen, uittoon ja siemenhuoltoon liittyvät tehtävät. Julkisten palvelujen rahoitus tulee pääosin valtion budjetista.

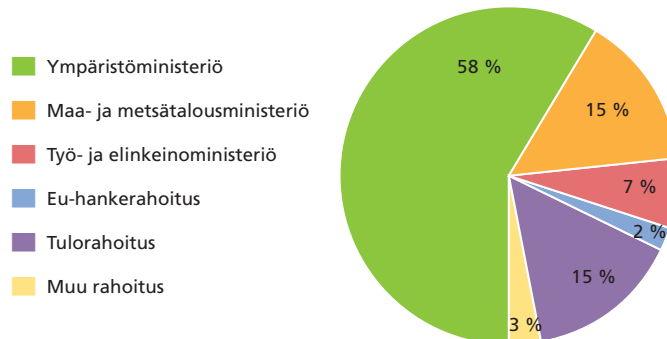
Metsähallituksen luontopalvelut hoitaa luonnonsuojeluun ja retkeilyyn varattuja, valtion omistamia alueita ja turvaa luonnonvarojen käytön kestävyttä. Vuonna 2008 luontopalvelujen hallussa oli alueita yhteensä 70 360 km². Maa-alueiden pinta-ala kasvoi edellisestä vuodesta 189 km², pääosin Metsäntutkimuslaitokselta siirtyneiden suojelualueiden myötä.

Parantunut tuottavuus – tyytyväinen henkilöstö

Luontopalvelujen kokonaistuottavuus parani 8 % edelliseen vuoteen verrattuna. Samanaikaisesti henkilöstön tyytyväisyys kasvoi henkilöstökyselyn mukaan. Tuottavuusindeksin laskentamalli perustuu Tilastokeskuksen menetelmään. Kokonaistuottavuus kuvaa valmistuneiden loppusuoritteiden määrää suhteessa aiheutuneisiin kustannuksiin.

Metsähallituksen lakisääteiset luonnonsuojelualueet, erämaa-alueet, valtion retkeilyalueet, virkistysmetsät, suojelualuevaraukset sekä yleiset vesialueet 1.1.2009.

Aluetyyppi	kpl	km ²
Kansallispuistot	35	8 855
Luonnonpuistot	19	1 536
Muut luonnonsuojelualueet	360	5 392
Yksityiset luonnonsuojelualueet	92	87
Metsähallituksen päätöksellä perustetut	24	8
Lakisääteiset luonnonsuojelualueet yhteensä	530	15 878
Suojeluohjelmien suojelualuevaraukset	1 589	7 411
Suojelumetsät	272	413
Muut suojelukohteet	412	2 015
Erämaa-alueet	12	14 903
Valtion retkeilyalueet	7	356
Muut virkistysalueet	22	1 406
Muut alueet	41	3 628
Yleiset vesialueet (em. ulkopuolella)		24 350
Maa- ja vesialueet yhteensä		70 360

Metsähallituksen luontopalvelujen toimintaan käytettiin vuonna 2008 yhteensä 51,9 miljoonaa euroa.

Kokonaistyömäärä väheni edelleen ja oli vuonna 2008 yhteensä 513 henkilötyövuotta. Työllisyysrahoitteisen työvoiman osuus pieneni luonnon virkistyskäytön tehtävissä Pohjois-Suomessa. Määräaikaisen henkilöstön osuus työpanoksesta laski edellisvuoden 38 %:sta 34 %:iin. Vuoden lopussa vakituisia oli 381 ja määräaikaisia 150 henkeä. Vakituisten määrää lisäsi aiemmin määräaikaisesti hoidettujen tehtävien vakinaistaminen mm. METSO-toimenpideohjelman myötä. Henkilöstön kokonaismäärä väheni kuitenkin huomattavasti vuoteen 2007 verrattuna. Vakituisten henkilöstön keski-ikä oli 47,7 vuotta ja määräaikaisen 38,7 vuotta. Naisia oli vakituisista 33 % ja määräaikaisista 45 %.

Vangit kunnostivat Hämeessä ja Uudellamaalla suojelu- ja virkistysalueita. Metsähallituksen ja Etelä-Suomen aluevankilan viime vuonna tekemän yhteistyösopimuksen myötä Metsähallituksesta on tullut Suomen suurin avolaitosten ulkopuolinen työmaa. Vankien työpanos oli 32 henkilötyövuotta.

”Metsähallitus on toimiva ja tarkoituksenmukaisesti ohjattu kokonaisuus. Luontopalvelujen toimiala toimii tuloksellisesti. Ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välinen tulosohjausprosessi toimii hyvin ja yhteistyö on tiivistä ja sujuvaa. Metsähallituksen luontopalvelut on pystynyt hoitamaan luonnonsuojelutehtävänsä tavoitteiden mukaisesti.”

VALTIONTALouden TARKASTUSVIRASTO, TOIMINNANTARKASTUSKERTOMUS 162/2008. METSÄHALLITUS LIIKELAITOSKONSERNINA JA YMPÄRISTÖMINISTERIÖN OHJAAJANA LUONNONSUOJELIJANA.

Aktiivinen suojelutyö on uhanalaisten lajien ja luontotyyppien elinehto

Luontopalvelujen tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriperinnön suojelu. Toimintamme ydin on suojelualueverkosto, sen luonto ja kulttuuriympäristöt. Tiivis yhteistyö yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä kansanvälisten asiantuntijaorganisaatioiden kanssa parantaa toimintamethodia ja tietoaaineistojemme laatua.

Tutkimus ja seuranta kuuluvat perinnemaisemien hoitoon. Metsähallituksen ja Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijat tutkivassa Jussarön saaren laitumen sieniä Tammisaaren saariston kansallispuistossa. RUUT RABINOWITSCH-JOKINEN

Hyvin hoidetut suojelualueemme ja Suomen kehittyvä suojelualuejärjestelmä korostuvat, kun näyttää ilmeiseltä, että maailman luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ei voida pysäyttää kansainväliseen tavoitevuoteen 2010 mennessä. Uhanalaiset lajit voivat säilyä vain, jos niille soveliaita elinympäristöjä on tarpeeksi. Metsähallituksen vastuulla olevista lajeista esimerkiksi valkoselkätikan kanta kasvoi edelleen vuonna 2008. Metsähallitus on suojellut ja hoitanut valkoselkätikalle sopivia ympäristöjä ja lintuharrastajat ovat osallistuneet seurantaan. Sen sijaan saimaannorpan entuudestaankin uhanalainen kanta on pienentynyt viime vuosina huolestuttavan pieneksi erityisesti siksi, että norpat hukkuvat elinalueillaan kalanpyydyksiin.

Vahva tietoperusta ohjaa suojelutyötä

Luontopalvelut jatkoi luontotyyppien ja lajien laajoja kartoituksia. Vedenalaista luontoa inventoimme yhteensä n. 5 800 hehtaarin alalta, mikä oli reilusti yli tavoitteen. Maa-alueilta tallensimme luontotyyppitietoja paikkatietojärjestelmään pohjoisimmasta Suomesta 76 400 hehtaarilta. Etelämpänä valmistauduimme METSO-toimintaohjelman kauteen 2008–2016 tekemällä tarvearviot valtion suojelualueiden luontotyyppi-inventoinneista, ennallistamisesta ja luonnonhoidosta sekä seurannasta.

METSO-ohjelman kaksivuotiset lajistoinventoinnit suojelualueilla päättyivät kesäkuussa. Kartoitukset ja uhanalaisten lajien esiintymätarkistukset tuottivat runsaasti suojelualueiden hoidossa ja lajien uhanalaisuusarvioinnissa tarvittavaa tietoa. Luontokartoittajat tallensivat ympäristöhallinnon tietojärjestelmään kaikkiaan 19 000 havaintotietoa, joista suurin osa oli kääpätietoa.

” Suojelualueet ovat keskeisiä luonnon ja kulttuuriperinnön suojelussa, ja kansallispuistot toimivat matkailun lippulaivoina useissa maissa. Suomesta on Metsähallituksen luontopalvelujen johdolla viime vuosina tullut maailman johtavia maita suojelualueiden hoidossa ja käytössä. IUCN:n suojelualuekomission kanssa toteutettu arviointi sekä äskettäin julkaistu selvitys Suomen puistojen tilasta osoittavat, että Suomen suojelualueet ovat hyvin hoidettuja ja hyvässä kunnossa. Luontopalveluilla on myös kasvava rooli maailmanlaajusten suojelutavoitteiden ja -ohjelmien toteuttamisessa. Hyvä esimerkki on vastuu suojelualuekomission Euroopan toiminnan johtamisesta.”

NIK LOPOUKHINE, KANSAINVÄLISEN LUONNONSUOJELULIITON IUCN:N SUOJELUALUEKOMISSION PUHEENJOHTAJA

Luontopalvelut yksityistenkin suojelualueiden hoitajaksi

Luontopalvelut ryhtyi vuonna 2008 hoitamaan yksityisiä luonnonsuojelualueita osana METSO-toimintaohjelmaa. Yksityiset suojelualueet ovat erityisen tärkeitä Etelä-Suomessa, missä valtio omistaa vain vähän metsää eikä siten pysty suojelemaan tiettyjä luontotyyppisiä riittävästi. Luontopalvelut vastaa nyt myös monien yksityisten suojelualueiden hoitotoimien käytännön toteutuksesta. Yhteistyökumppaneina hoidon suunnittelussa ovat maanomistajat ja alueelliset ympäristökeskukset.

Vattajan merenrantadyynit Kokkolan Lohtajalla ovat harvinainen luontotyyppi. Life-hankkeen avulla yhteistyökumppanit ovat raivanneet dyynejä avoimiksi, perustaneet laitumia ja kunnostaneet järven. Retkeilijöitä palvelevat maasto-opasteet, uimarantojen rakenteet ja DVD-elokuva. LENTOKUVA VALLAS

Saamelaismuseosäätiö yhteistyökumppaniksi

Eri puolilla Lappia tehdyt inventoinnit toivat esiin lähes 180 aiemmin tuntematonta esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaisjäännöstä sekä muuta kulttuuriperintökohdetta. Metsähallituksen luontopalvelut ja Sámi Museum – Saamelaismuseosäätiö allekirjoittivat yhteistyösopimuksen. Näyttelyt, opastus, markkinointi, ympäristökasvatus, tutkimus sekä viestintä palvelevat yhteisiä tavoitteitamme saamelaisen kulttuuriperinnön vaalimisessa.

Metsäntutkimuslaitoksen kanssa käynnistyi yhteistyöprojekti ennallistamisen ja luonnonhoidon kustannustehokkuuden parantamiseksi.

Sodankylän Vuomaselkä on kuuluisa poroerotuksista, jonne kokoontui väkeä laajalta alueelta. Syksyllä 2008 vanhat ja nuoret kokoontuivat Vuomaselän poroerotuspaikalle Euroopan rakennusperintöpäivän merkeissä välittämään muistoja. Myös Urho Kekkosen kansallispuiston henkilökunta sai arvokasta tietoa muistelijoilta. INGA-BRIITTA MAGGA

” Metsähallituksella on olennainen osuus siinä, että Pohjois-Karjala tunnetaan kansainvälisestikin metsäosaamisen maakuntana. Huolenpito luonnonvaroista tuo alueelle merkittävästi työtä ja toimeentuloa. Vetovoimaiset matkailukohteet Koli ja Ruunaa ovat meidän todelliset kruununjalokivetme.”

PENTTI HYTTINEN
POHJOIS-KARJALAN MAAKUNTAJOHTAJA

Metsähallituksen ylläpitämä monipuolinen Ruunaan retkeilyalue Lieksassa valittiin Suomen Messujen järjestämässä yleisäänestyksessä vuoden Retkikohteeksi 2009. Myös useat matkailuyrittäjät tarjoavat palveluja Ruunaan seudulla. HEIKKI RÄSÄNEN

Luonto luo hyvinvointia vapaa-aikaan ja talouteen

Metsähallituksen hoidossa olevissa kansallispuistoissa retkeilijät näkevät ainutlaatuisia luontokohteita ja kokevat aidon luonnon kosketuksen. Retkeilypalvelumme mahdollistavat turvallisen luonnossa liikkumisen ja alueiden herkän luonnon säilymisen. Verkkopalvelustamme Luontoon.fi, maasto-opasteistamme ja lukuisista palvelupisteistämme saa neuvoja ja tietoja luonnosta sekä kulttuuriperinnöstä.

Suojelualueet tuottavat yhteiskunnalle merkittäviä luonnon-taloudellisia ja yhteiskunnallisia hyötyjä, ns. ekosysteemi-palveluja. Suosituimpien suojelualueiden virkistyskäytön ja luontomatkailun vaikutuksen paikallistalouteen on vuositasolla arvioitu olevan 250–300 miljoonaa euroa ja noin 3 500 henkilötyövuotta.

Yhteistyö matkailulinkeineen kanssa lisääntyi ja tiivistyi. Vuoden aikana solmimme 56 uutta, suojelualueiden kestävä luontomatkailun periaatteiden mukaista yhteistyösopimusta yritysten kanssa. Seitsemisen ja Helvetinjärven alueelle syntyi luontomatkailusuunnitelma, jonka mukaisesti kansallispuisto-alueesta kehitetään Pirkanmaan luonto- ja kulttuurimatkailun kärkikohde vuoteen 2020 mennessä.

Kansallispuistojen suosio säilyi

Saavutimme lähes kaikki luonnon virkistyskäyttöön liittyvät tavoitteet vuonna 2008. Kansallispuistojen kokonaiskäyntimäärä kasvoi 170 000 käyntiä vuodesta 2007 ja oli yhteensä 1 755 500. Osa kasvusta johtui Kolin siirtymisestä Metsähallituksen hoitoon ja Urho Kekkosen kansallispuiston tarkentuneesta laskennasta. Todellista käyntimäärien kasvua oli mm. Nuuksion, Liesjärven, Pyhä-Luoston ja Pallas-Yllästunturin kansallispuistoissa.

Asiakaspalvelupisteiden kokonaiskäyntimäärä kasvoi: Hai-luotoon vuoden 2007 lopulla avattu luontotalo ja Kolin luontokeskus Ukon siirtyminen Metsähallitukselle nostivat kävijämääriä. Vierailuja oli yhteensä 859 000.

” Metsähallituksen luontopalvelut on Saamelaiskäräjien tärkeimpiä yhteistyökumppaneita, ja yhteistyö on toiminut hyvin. Metsähallituksen luontopalvelut on ollut esimerkillinen saamen kielilain toteuttamisessa verkkoviestinnässä. Erityisesti saamenkielisen tiedottajan palkkaus on tärkeä esimerkki muille viranomaisille ja se parantaa merkittävästi Metsähallituksen palvelutasoa.

KLEMETTI NÄKKÄLÄJÄRVI, SAAMELAISKÄRÄJIEN PUHEENJOHTAJA

Arolan vanha suomalaistila Paanajärven kansallispuistossa Venäjällä sai perinteisen hirsisaunan. Oulangan ja Paanajärven puistoparin yhteistyönä kunnostamat kohteet kertovat retkeilijöille historiasta ja tarjoavat yösjankin. MINNA KORAMO

Metsähallituksen opastamien asiakkaiden kokonaismäärä oli yli 10 000 henkeä vähemmän kuin edellisvuonna. Pääosin väheneminen johtui korjatusta tilastoinnista, mutta osin myös pienentyneistä voimavaroista ja asiakaspalvelupisteiden pienemmästä käyntimäärästä.

Luontoon.fi-verkkopalvelussamme käytiin 2 108 000 kertaa. Käyntimäärän lasku edellisvuodesta johtui hakukoneiden käyntien vähenemisestä, mutta todellisten käyttäjien määrä kasvoi 19 %. Retkeilijöitä, metsästäjiä ja kalastajia palvele-

vassa, vuonna 2007 avatussa Retkikartta.fi-karttapalvelussa oli 979 700 käyntiä.

Asiakastyytyväisyys säilyi edelleen hyvänä. Tulos perustuu lähes 5 660 asiakkaan palautteeseen.

Uusia luontokeskuksia suosituimpiin kansallispuistoihin

Ylläksellä sijaitseva luontokeskus Kellokas laajennettiin ja sen avajaisia vietettiin maaliskuussa 2008. Kellokkaan uusi näyttely ”Meän elämää” valottaa alueen luonnon lisäksi sen historiaa ja kulttuuria. Näyttely tuotettiin Euroopan unionin aluekehitysrahaston tuella. Lisäksi näyttely ja luontokeskuksen laajentaminen ovat saaneet tukea osana VILMAT-ohjelmaa, jolla Suomen valtio on rahoittanut luonnon virkistyskäytön ja luontomatka-
lun edellytysten parantamista.

Metsähallituksen, Espoon kaupungin ja Solvallon urheilupuiston rahoittaman Nuuksion luontokeskuksen suunnittelu alkoi luontopalvelujen johdolla vuonna 2008 ja luontokeskuksen rakentamiseksi perustettiin kiinteistösaakeyhtiö, Nuuksiokeskus Oy. Luontokeskus rakennetaan kansallispuiston sisäntulo-reitille Espooseen, ja sen on määrä avata ovensa vuonna 2011.

”Arvostan sitä, että pääsen helposti julkisilla kulkuvälineillä oman sudenpentulaumani kanssa luontoon. Nuuksion kansallispuisto onkin siksi ollut aina hyvä vaihtoehto. Sudenpentuni ovat oppineet siellä ollessamme huomaamattaan monia hyödyllisiä taitoja ja kokeneet elämyksiä, joita en voi heille kaupungissa tarjota.”

HANNA GRÖNLUND,
LIPPUKUNNANJOHTAJA, PARTIOLIPPUKUNTA MAAHISET

Retkeilijöitä Nuuksion kansallispuistossa. RAIMO SUIKKARI

Huolehdimme eränkäynnin kestävydestä

Sekä metsästäjien että kalastajien määrä lisääntyy edelleen, samalla kun yhä useampi eräharrastaja muuttaa kaupunkiin. Oman kylän erämetsien ja kalavesien vaihtuessa valtion alueisiin Metsähallituksen vastuu kestävästä metsästyksestä ja kalastuksesta lisääntyy. Vuonna 2008 otimme käyttöön kalatalouden ainutlaatuisen suunnittelu- ja seurantajärjestelmän, jonka avulla erähenkilöstömme voi kehittää kalastuksen mitoitusta ja kalavesien hoitoa. Samanlainen järjestelmä on jo aiemmin ollut käytössä metsästyksessä.

Syksyllä 2008 vastuutamme koeteltiin. Riistakolmiolaskennat osoittivat kanalintujen pesinnän epäonnistuneen, ja metsästys oli alkamassa. Luontopalvelut joutui turvaamaan metsästyksen kestävä kehityksen nopeilla päätöksillä ja keskeyttämään lupien myynnin paikoin kokonaan. Myyntiä vähennettiin ja se osin lopetettiin Oulun, Kainuun ja Lapin riistanhoitopiirien alueilla.

Riista- ja kalakantojen sekä saaliiden huolellinen seuranta on yksi työn kulmakivistä. Uusi kalatalouden suunnittelu- ja seurantajärjestelmä (KSSJ) perustuu kalastajien lähettämään saalispalautteeseen. Kalastajat antavat nyt internetin kautta saalispalautteensa juuri siltä vesistöalueelta, jolla ovat kalastaneet. Järjestelmä kokoaa saalistiedot, ja pystymme seuraamaan esimerkiksi jokaisen yli viiden hehtaarin suuruisen järven saaliiden kehitystä. KSSJ:n ansiosta luvat ja vesistöhoito pystytään mitoitamaan tarkemmin. Metsästystä on seurattu vastaavalla riistatalouden suunnittelu- ja seurantajärjestelmällä (RSSJ).

Luontopalvelut osallistuu useisiin hankkeisiin, joilla riistan ja kalojen elinympäristöä parannetaan. Erityisesti riekon tilanne havumetsävyöhykkeellä on huolestuttanut. Kevätpalvelu 2008 tilasimme Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselta seurantatutkimuksen metsäriekosta. Lisäksi riekkosoiat ennallistettiin 300 hehtaaria ja metsäkanalintujen poikueympäristöjä

”Metsähallituksen luontopalvelut toteuttaa esimerkiksi tavalla arvomaailmaani: 'Luonto on Luojan ikiliikkuja, ihmisellä on oikeus sitä hyödyntää, mutta ei tuhota.' Käyttäjien hyödyksi ja esimerkiksi muille luontopalvelut muokkaa ja kylvää ensin ja tarjoaa halukkaille vasta sen jälkeen satoa, jonka luonto pitkäjänteisesti antaa. Toimintatapa koituu kiitettävällä tavalla niin riistan kuin sitä hyödyntävän, tulevankin metsästäjän eduksi, ja on kaikkien kansalaispiirien hyväksyttävissä.”

ESKO EELA,
SUOMEN METSÄSTÄJÄLIITON KUNNIAPUHEENJOHTAJA

KEIJO PENTTINEN

15 kohteessa. Kalastukseen liittyvistä parannustöistä suurin on ollut Vaelluskalat palaavat Iijokeen -yhteishanke Pohjois-Pohjanmaalla. Tarkoitus on saada vaelluskalat takaisin luontaiselle kierrolle vanhaan kotijokeensa.

Metsästyseurat ja riistainhoitoyhdistykset olivat Metsähallituksen kumppaneina Etelä-Savossa sijaitsevan Pihlajaveden Natura-alueen erätaloussuunnitelman laadinnassa. Suunnitelmassa sovitettiin yhteen metsästys, muu virkistyskäyttö ja suojelutavoitteet.

Marraskuussa 2008 maa- ja metsätalousministeriö vahvisti uuden maksuasetuksen, mikä muutti Metsähallituksen myymiä lupia. Jousimetsästäjät saivat erillisen kausiluvan ja pienriistaluvan ostaminen matkapuhelimella tuli mahdolliseksi. Vesilintujen ja jänisten metsästyksen tuli erillinen pienriistalupa. Kalastuksen alueellinen viehelupa muuttui valtakunnalliseksi.

Erävalvonnassa keskityimme erityisesti maastoliikenteeseen suojelualueilla ja kalastuksen valvontaan. Itä-Lapissa viranomaiset järjestivät yhdessä tehoiskun, jonka tarkoitus oli puuttua suurpetojen laittomaan pyyntiin.

Hoito- ja käyttösuunnitelmat sovittavat monta tavoitetta yhteen

Valtionmaiden luonnonsuojelualueiden hoitoa, käyttöä ja toimintaa ohjataan hoito- ja käyttösuunnitelmilla. Luontopalvelut vastaa suunnitelmien laatimisesta ja toteutuksesta sekä siitä, että alueen asukkaiden, yrittäjien ja viranomaisten näkemykset otetaan huomioon.

Eräs suurimpia, vaikka helposti näkymättömiin jääviä lähivuosien tehtäviä on saattaa loppuun luonnonsuojeluohjelmien maanhankinnat ja perustaa uusia suojelualuekiinteistöjä. Sekä METSO-alueiden että vanhojen suojeluohjelmien maanhankinnalle asetetut tavoitteet ylittyivät, samoin tavoite perustaa Natura-alueille uusia suojelu- tai esisuojelukiinteistöjä.

Metsähallitus laati hoito- ja käyttösuunnitelman peräti 37 Natura-alueelle. Suunnittelun kohteena olivat mm. Liesjärven, Puurijärven–Isonsuon, Isojärven, Torronsuon, Seitsemisen, Perämeren, Riisitunturin, Lemmenjoen ja Pallas–Yllästunturin kansallispuistot sekä Muotkatunturin, Paistunturin ja Tarvanтоваaran erämaa-alueet.

” Olen kasvanut Pohjois-Kaliforniassa, jossa upea luonto on oven ulkopuolella. Olen myös vierailut Pohjois-Amerikan hienoimmassa kansallispuistoissa kuten Yosemiteissa, Yellowstonessa ja Grand Canyonissa, joista me amerikkalaiset olemme hyvin ylpeitä. Mielestäni Suomen on syytä olla yhtä ylpeä omista kansallispuistoistaan. Itse asiassa monet elämäni parhaat luontokokemukset ovat olleet Suomen kansallispuistoissa kuten Lemmenjoella, Kolilla ja Saaristomerellä. Suomen kansallispuistoihin on myös hyvät kulkuyhteydet, ja palveluiden ja tiedon taso on erittäin korkea. Voin epäroimättä suositella luontomatkailijalle Suomen kansallispuistoja ihanteellisina kohteina.

PETE BALDING, VAPAA TOIMITTAJA JA OPETTAJA,
SACRAMENTO, USA / HELSINKI, SUOMI

Tammisaaren saaristoon ja Hangon itäisen saaristoon tehtiin Metsähallitusta sitova, mutta muille maaomistajille ainoastaan suositusluonteinen hoito- ja käyttösuunnitelma. Pääosa suunnittelualueesta kuuluu Natura 2000 -verkostoon. Satakunnassa sijaitsevan Hämeenkankaan harjoitusalueen hoito- ja käyttösuunnitelmassa sovitamme yhteen alueen eri käyttömuotoja. Erityisesti otetaan huomioon puolustusvoimien harjoituskäyttö, luonto- ja kulttuuriarvot sekä virkistyskäyttö ja maisemanhoito.

Helppokulkuinen luontopolku Jämijärvellä, Hämeenkanalla, vie Uhrilähteen maisemiin. Myös monissa kansallispuistoissa on vastaavia palveluita, jotta jokainen pääsee lähelle luontoa. RAMI TUOMINIEMI

Metsähallitus uudisti Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelman vuosille 2008–2017. Hakkuut nousevat reiluun miljoonaa kuutiometriin vuodessa samalla, kun luontomatkailun ja virkistyskäytön tavoitteet otetaan entistä paremmin huomioon mm. kaavoituksen, yrittäjäyhteistyön ja asiakaspalvelun keinoin. Uusia suojelualueita perustetaan n. 6 000 hehtaaria. Suunnitelma noudattaa Kansallista metsäohjelmaa sekä METSO-toimintaohjelmaa.

Luontopalveluihin luotetaan yhteistyöhankkeiden vetäjänä

Merenkurkun maailmanperintöalueen kehittämisen kumppanit onnistuivat saamaan merkittävästi ulkopuolista rahoitusta. Euroopan unionin aluekehityksen rakennerahastohankkeenä käynnistyi Koillismaalla ja Oulun alueella kolmevuotinen hanke ”Kulma – Kulttuuriperintö matkailun voimavaraksi”. EU-rahoituskausien vaihtuminen ei sen sijaan suosinut Suomea. Ensimmäisellä hakukierroksella vuonna 2008 varmistui vain meriluonnon suojeluun liittyvän hankkeen aloitus uudella Life+-kaudella.

Luontopalvelut aloitti Kulma-hankkeen yhteistyössä viiden kunnan ja 165 matkailuyrityksen kanssa. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa kulttuuriperinnön tuotteistamista Kuusamon, Kalajoen ja Rokuan matkailualueilla. Hankkeen rakenne on kolmiportainen: kartoitus, kunnostus ja tuotteistus. Ensimmäinen vaihe toteutettiin pääosin syksyllä 2008 kartoittamalla mm. kulttuuriympäristöjä.

Valtioneuvosto myönsi Metsähallitukselle vuoden 2007 lisätalousarviossa 600 000 euron määrärahan Merenkurkun maailmanperintöalueen kehittämiseksi. Käytimme tuen Merten talo-kiinteistöyhtiön osakkuuteen, alueen hallinto- ja suunnittelukustannuksiin sekä Svedjehamnin luontopolkuun ja luontotorniin. Opastusrakenteita ja rakennuksia kunnostimme aiempien vuosien tapaan myös kuntien kanssa yhteisessä rakennerahastohankkeessa.

Pohjanmaan TE-keskuksen kanssa teimme puolestaan yhteistyötä Pietarsaaren edustalla asentamalla Mäskärin luontopöydälle 30 kW:n maalämpöläitteiston. Laitteisto ottaa lämmön merestä ja korvaa vuodessa 15 000 litraa polttoöljyä, mikä on kulunut entisen luotsiaseman lämmitykseen. Asema toimii nyt lähiseudun luonnonsuojelualueiden opastuspisteenä ja se on suosittu veneilijöiden tukikohta. Metsähallitus on vuokrannut rakennuksen yhdistykselle, joka ylläpitää asemalla ravintola-, majoitus- ja opastustoimintaa.

”Suurta kiinnostusta on herättänyt Merenkurkun saariston nimeäminen UNESCO:n maailmanperintökohteeksi. Yhdessä Metsähallituksen kanssa olemme rakentamassa näköalatornia ja kunnostamassa luontopolkua, jotka molemmat vievät ainutlaatuisen moreeni muodostelmien sydämeen. Tästä myös paikalliset yrittäjät hyötyvät.”

RURIK AHLBERG, MUSTASAAREN KUNNANJOHTAJA
JA MERENKURKUN MAAILMANPERINTÖNEUVOTTELUKUNNAN JÄSEN

”Puhdas luonto, kansallispuistojen ainutlaatuiset luonnonnähtävyydet ja niiden ympärille rakennetut laadukkaat palvelut ovat tärkeä matkailuvaltti Suomelle. Ne tarjoavat unohtumattomia elämyksiä niin perhematkoihin, kansainvälisille matkailijoille kuin yritysryhmille. Yhteistyö matkailusektorin ja Metsähallituksen välillä on viime aikoina kehittynyt oikeaan suuntaan, niin että voimme kumppaneina kehittää kestäviä luontomatkailupalveluita ja palvella asiakkaitamme entistä paremmin.”

JOKKE KÄMÄRÄINEN JA ANNE MURTO,
MATKAILUYRITTÄJÄT, RUKAPALVELU OY

Itärajan luonto hyötyi hankkeista

Vuonna 2008 päättyi Euroopan unionin naapurisuusohjelmiin kuulunut hanke ”Oulanka–Paanajärvi – erämaita, elämyksiä ja hyvinvointia”. Oulangan kansallispuiston ja Venäjän Paanajärven kansallispuiston jo 15 vuotta kestänyt tiivis yhteistyö suuntautui tässä hankkeessa luonto-opastukseen. Paanajärven kävijät pääsevät tutustumaan 1930-luvun mallin mukaan rakennettuihin perinnerakennuksiin vanhalla suomalaistilalla ja entisesessä karjalaiskylässä. Hanke tukee myös Metsähallituksen yhteistyötä alueen matkailusektorin kanssa.

Hankkeista päättyi myös nelivuotinen Vihreä vyöhyke -Life. Sen päätavoitteena oli kolmentoista Natura 2000 -alueen suotuisan suojelutason turvaaminen Koillismaalla ja Kainuussa. Hankkeessa ennallistettiin metsiä ja ojitettuja soita ja luotiin lahopuu- ja metsäpaloympäristöjä. Metsähallituksen vetämää hanketta rahoittivat myös Metsäntutkimuslaitos ja Kainuun maakuntayhtymä.

”Ihmiset, luonto ja satamat” oli osa EU:n naapurisuusohjelmaan kuuluvaa Kaakkois-Suomen ja Venäjän hankeparia. Metsähallituksen luontopalvelut oli molempien päätoteuttaja. Hankkeiden päätavoite on säilyttää Itäisen Suomenlahden valuma-alueen tärkeitä luontokohteita, myös lisäämällä asukkaiden ja muiden ihmisten sitoutumista suojeluun. Suomessa laadimme Pihlajaveden Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman yhdessä alueen toimijoiden kanssa edistämään saimaannorpan suojelua. Itäisellä Suomenlahdella kehitimme vedenalaisen luonnon inventointia ja suoritimme hyлкеiden laskennan.

Rikkautta luonnossa ja luonnosta vuonna 2009

Vuonna 2009 Metsähallituksen työtä ohjaa uusi toimintastrategia. Sen perustana on valtion maiden ja vesien tuloksellinen kokonaishallinta sekä entistä yhtenäisempi Metsähallitus.

Metsähallituksen luontopalvelut on kansainvälisesti tunnustettu suojelualueiden hoidon ja luonnonvarojen käytön ohjauksen edelläkävijä. Metsähallituksen strategiaan perustuva uusi luontopalvelujen toimintaohjelma lisää työmme vaihtavuutta neljällä keskeisellä toiminta-alueella.

Hoidamme luonnonvaroja ja suojelualueita tuloksellisesti ja vastuullisesti

Vuonna 2009 esimerkiksi:

- Ennallistamme metsiä, soita ja perinneympäristöjä yli 3 000 hehtaaria METSO-ohjelman puitteissa.
- Turvaamme metsäkanalintujen kannat mitoittamalla metsästyksen oikein ja valmistelemalla metsäkanalinnuille valtakunnallisen hoitosuunnitelman.
- Pyrimme alentamaan saimaannorpan kalanpyydyskuolleisuutta laajentamalla rauhoitusalueita ja tehostamalla valistusta ja valvontaa.
- Inventoimme vedenalaista luontoa 4 000 hehtaarin alalla, mikä auttaa kohdistamaan Itämeren suojelutoimia.
- Laadimme selvityksen Sipoonkorven kansallispuiston perustamisedellytyksistä.
- Tuemme Luoteis-Venäjänsuojelualueiden hoitoa.

Annamme kaikille mahdollisuuden aidon luonnon kosketukseen

Vuonna 2009:

- Kehitämme suosittujen virkistyskohteiden palveluja ja varmistamme niiden kestävyuden esimerkiksi Nuuksiossa, Inarisaa, Rovaniemellä ja Saariselällä.
- Kehitämme edelleen monipuolista Ruunaan retkeilyaluetta, joka valittiin maaliskuussa 2009 vuoden retkikohteeksi.
- Edistämme kalastuslupien myyntiä matkapuhelimella ja tehostamme saalispalautteen keruuta.
- Kunnostamme Koillismaalla ja Oulun alueella kulttuurihistoriallisesti tärkeitä rakennuksia Kulma-hankkeessa.
- Tiivistämme paikallistason yhteistyötä yrittäjien, paliskuntien sekä maakunta- ja kunnallispäättäjien kanssa.

Olemme matkailuteollisuuden luotettava kumppani

Vuonna 2009:

- Olemme mukana matkailun kestävä kehityksen laatuohjelmissa Syötteellä, Kalajoella, Oulangalla, Pyhä-Luostolla ja Ylläksellä.
- Tuomme kansallispuistoja elämykselliseksi osaksi Suomi-kuvaa muun muassa Matkailun edistämiskeskuksen kanssa tehtävän yhteistyön avulla.
- Kehitämme luontokeskuksiamme osana matkailijoiden, matkailuyrittäjien ja luontoharrastajien palvelua.
- Lisäämme Oulangan ja Saaristomerens kansallispuistojen houkuttelevuutta ulkomaisten matkailijoiden keskuudessa kansainvälisen luontomatkailun PAN Parks -verkoston avulla.
- Kehitämme yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa Merenkurkun maailmanperintöaluetta sekä Kolin kansallispuistoa palvelemaan kasvavia kävijämääriä.

Tyytyväinen ja osaava henkilöstö tekee hyvää tulosta

Vuonna 2009:

- Parannamme tietojärjestelmiämme ja sitä kautta tuloksellisuuttamme.
- Otamme vastuuta Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n luonnonsuojelualuekomission Euroopan tehtävistä ja Ramsarin kosteikkosopimuksen toteutuksesta Suomessa.
- Tuemme henkilöstön työn tavoitteellisuutta tulospalkkiojärjestelmällä.
- Osallistumme valtion tuottavuusohjelmaan henkilöstön hyvinvoinnista tinkimättä.
- Ympäristöohjelmamme kautta vähennämme ympäristökuormitustamme ja hiilijalanjälkeämme.

Metsähallituksen luontokeskusten, -talojen ja palvelupisteiden arvioidut käyntikerrat 2008

Hailuoto	35 400
Hautajärvi	7 500
Hossa	43 600
Häme	16 300
Kalajoki	19 800
Kellokas	59 400
Kilpisjärvi	13 000
Koilliskaira	18 000
Oskari	11 400
Oulanka	67 100
Pallastunturi	39 900
Petola	20 600
Pyhätunturi	29 600
Ruunaa	7 500
Savukoski	6 200
Seitseminen	33 900
Siida	111 600
Sinisimpukka	17 000
Skiერი (Tunturi-Lappi)	24 300
Syöte	30 500
Tammisaari	21 000
Teijo	25 100
Terranova	21 900
Ukko	46 400
Luontokeskukset ja luontotalot yhteensä	727 000
Etiäinen	10 500
Ivalo	11 600
Karhuntassu	41 000
Kiehinen	46 100
Nestori/Saimaan luontonäyttely*	21 400
Ruka	1 400
Palvelupisteet yhteensä	132 000
Käyntejä yhteensä	859 000

* Muuttunut luontotalosta Savonlinnan maakuntamuseon yhteydessä toimivaksi pisteeksi.

◀ "Pallaksen henki" on käsite, jonka retkeilijät aistivat vielä tänä päivänä alueen upeassa luonnossa.

REINO KALLIOLA, 1948

Kansallispuistojen arvioidut käyntikerrat 2008

Helvetinjärvi	33 000
Hiidenportti	9 000
Isojärvi	11 000
Itäinen Suomenlahti	17 000
Kauhaneva–Pohjankangas	3 500
Koli	110 000
Kolovesi	6 500
Kurjenrahka	31 500
Lauhanvuori	10 000
Leivonmäki	14 500
Lemmenjoki	10 000
Liesjärvi	29 500
Linnansaari	29 000
Nuukio	175 500
Oulanka	163 000
Pallas–Ylläs	329 500
Patvinsuo	12 000
Perämeri	5 000
Petkeljärvi	20 000
Puurijärvi–Isosuo	11 000
Pyhä-Häkki	13 500
Pyhä-Luosto	114 000
Päijänne	14 500
Repovesi	75 500
Riisitunturi	8 000
Rokua	23 500
Saaristomeri	51 000
Salamajärvi	9 000
Seitseminen	44 500
Syöte	34 500
Tammisaaren saaristo	49 000
Tiilikajärvi	6 500
Torransuo	22 500
Urho Kekkonen	252 000
Valkmusa	7 000
Käyntejä yhteensä	1 755 500

Valtion retkeilyalueiden arvioidut käyntikerrat 2008

Evo	50 000
Hossa	53 000
Iso-Syöte	25 500
Kylmäluoma	31 000
Oulujärvi	25 000
Ruunaa	87 500
Teijo	75 000
Käyntejä yhteensä	347 000

Metsähallituksen luontokeskukset ja palvelupisteet 2008.
Yhteystiedot ja palvelut: www.luontoon.fi > Asiakaspalvelu.

Tietoa luontokohteista: www.luontoon.fi

Tietoa luontopalvelujen toiminnasta: www.metsa.fi

METSÄHALLITUS

150 VUOTTA

EDELLÄKÄVIJÄ